

Samverkan för social hållbarhet och öppen innovation

Katarina Lindblad-Gidlund
CITIZYS Research Group
Midsweden University
Katarina.lindblad-gidlund@miun.se

Anders Larsson
Calaha
VD/Projektledare Pecoi
Anders.larsson@calaha.se

Abstract: *Det ställs idag höga förväntningar på att effektivisering och ökad service inom offentlig förvaltning skall främja såväl tillväxt (bl.a. genom enklare processer) som demokrati (bl.a. genom ökad tillgänglighet). Men det finns också ett flertal problembilder identifierade kring en sådan utveckling såsom dubbelarbete, otydlig nytta, bristande samverkan och oklara förutsättningar. Vilket påverkar såväl ekonomi, arbetsituation för offentliganställda samt uteblivet mervärde för medborgare och företag. En sådan problembeskrivning går givetvis att analysera från ett flertal olika perspektiv men vi hävdar att öppen innovation, samverkan och social hållbarhet illustrerar och fokuserar viktiga processer och kombinationen av dessa tre även innehåller värdefulla bidrag för en ökad förståelse och möjlighet till konstruktivt handlande. Syftet med det presenterade projektet är att det skall leverera kunskap och metoder för hur e-förvaltning kan utvecklas med högre grad av social hållbarhet och inom en kontext av öppen innovation. Denna kunskap och dessa metoder utvecklas i samspel med en konkret e-tjänsteutveckling i kommuner och landsting i Jämtlands och Västernorrlands län. Det vi gör i detta projekt är att vi i) applicerar begreppet öppen innovation specifikt på e-förvaltningens utveckling, ii) relaterar det till ett dokumenterat behov av social hållbarhet i e-tjänsteutvecklingen, och iii) testar aspekter av denna inriktning i en konkret och praktisk utveckling av e-tjänster i berörda kommuner och landsting och iv) dokumenterar och analyserar erfarenheterna för att möjliggöra kunskapsspridning.*

Nyckelord: Öppen innovation, samverkan, social hållbarhet, offentlig sektor, e-förvaltning

Introduktion

Det ställs idag höga förväntningar på att effektivisering och ökad service inom offentlig förvaltning skall främja såväl tillväxt (bl.a. genom enklare processer) som demokrati (bl.a. genom ökad tillgänglighet) (i2010, eParticipation 2007). Men det finns också ett flertal problembilder identifierade kring en sådan utveckling. Ur ett svenskt perspektiv så betonar den nyligen presenterade handlingsplanen för eFörvaltning bland annat följande:

”En modern, effektiv och enkel förvaltning är idag ett absolut krav för att Sverige ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen. Den utgör därför en viktig pusselbit för en ökad gemensam välfärd och för fler arbetstillfällen.”

”Det förekommer t.ex. dubbelarbete när flera myndigheter inom olika sektorer utvecklar och upphandlar olika lösningar inom likartade områden. Ibland sker utveckling utan att nyttan för användarna tydliggörs. Lovande samverkansprojekt hindras av oklara finansiella, organisatoriska och rättsliga förutsättningar.” (Handlingsplan för eFörvaltning)

Detta (dubbelarbete, otydlig nytta, bristande samverkan, oklara förutsättningar) påverkar såväl ekonomi, arbetssituation för offentliganställda samt uteblivet mervärde för medborgare och företag.

En sådan problembeskrivning går givetvis att analysera från ett flertal olika perspektiv men vi hävdar att öppen innovation (se bl.a. Chesbrough, 2003), samverkan och social hållbarhet (se bl.a. McKenzie, 2004) illustrerar och fokuserar viktiga processer och kombinationen av dessa tre även innehåller värdefulla bidrag för en ökad förståelse och möjlighet till konstruktivt handlande.

Den intressanta fråga som formulerar sig är om den öppenhet, samproduktion och delaktighet som social hållbarhet kräver också kan ge framgångspotential i öppen innovation inom just e-förvaltningens utveckling.

Vi kommer att belysa detta genom att först presentera den teoretiska referensram som projektet vilar på, därefter beskrivs arbetet som bedrivs i det konkreta FoU-projektet Public eServices in Cooperation for Open Innovation (PECOI) som baseras på en mångårig regional samverkan mellan offentlig förvaltning, akademi och näringsliv. Slutligen analyseras relationerna där emellan och tänkbara forskningsfrågor betonas.

Teoretisk referensram

Den 22 februari 2001 hölls ett endagsseminarium i Bryssel kring öppen källkod i offentlig förvaltning (Schmitz, 2001) och där diskuterades även affärsmodellens vara eller inte vara i den kontexten och frågan om det finns någon annorlunda slags ekonomi i öppen källkod ställdes. Att organisationer skapar inkomster genom att leverera service, support och så kallade 'add-ons' var ett genomgående tema och slutsatsen blev att affärsmodellerna inom öppen källkod innebär att man rör sig från licensering mot service och 'human development' (lite svåröversatt men kompetenskapital är en möjlig tolkning).

Ungefär samtidigt publicerades ett antal artiklar kring ämnet (se till exempel, Everitt, 1999; Feller & Fitzgerald, 2001; Raymond, 2001; Bergquist & Ljungberg, 2001; Lerner & Tirole, 2002; Schimdt & Schnitzer, 2003) där just frågan om hur klassisk ekonomisk teori kunde kopplas till förståelse av utvecklingen och spridningen av öppna källkods lösningar. Inledningsvis så var det just fascinationen av hur något kunde spridas gratis som utmanade även forskningen inom området (se till exempel Bergquist & Ljungberg, 2001 men även Bonaccorsi & Rossi, 2004). Den mytbildning som växte kring öppen källkodsutveckling bestående av grupper av extremt talangfulla, ideologiskt grundade hackers som spred sina produkter enbart för att uppnå "credibility" inom de egna leden har dock utmanats sedan dess (se till exempel Fitzgerald 2006) och forskning kring incitament till deltagande i utvecklingen av öppna källkods lösningar har bedrivits (se till exempel Krishnamurthy, 2005; Bonaccorsi & Rossi, 2006; Goldkuhl, Rosén & Öhrnwall Rönnebäck, 2007). Och det som idag efterfrågas är just empiriska studier och utvecklingen av affärsmodeller som är anpassade till logiken inom öppen källkodsutveckling (Bonaccorsi & Rossi, 2006:5).

Kopplat till detta (dock har det en bredare innebörd) introducerades även begreppet "öppen innovation" (eng. open innovation) av Chesbrough (2003) som ett nytt perspektiv på kunskapsbaserad affärs- och verksamhetsutveckling som "the new imperative for creating and profiting from technology". Begreppet fångar tanken om att det i en globaliserad värld, med en enorm volym av kunskapsproduktion och kunskapsdistribution, inte är rimligt för enskilda aktörer att förlita sig enbart på egen FoU för utvecklingen av nya produkter och tjänster. I stället handlar framgångsrik utveckling i mycket större utsträckning om att ta in externa

innovationer och samtidigt distribuera ut interna innovationer. Ett öppet innovationsflöde är både nödvändigt och lönsamt enligt denna teoribildning. Det finns dock en tydlig relation mellan öppen innovation och öppen källkod där dock begreppet öppen innovation är vidare. Här handlar det inte bara om licensfri kod utan om att aktörer öppnar upp processerna kring produkter och tjänster så att många aktörer kan delta i och bidra till den fortsatta utvecklingen med hjälp av kompetenser, erfarenheter och innovationer som den ursprungliga innehavaren inte har egen tillgång till.

Vidare så har det, dock betydligt längre, pågått intensiva studier kring systemutvecklingsmodeller som syftar till att genom ökat deltagande i utvecklingsprojekt skapa användbara lösningar (se bland andra, Bjerknæs, Ehn & Kyng 1987, Bødker, S., Knudsen, J. L., Kyng, M., Ehn, P. & Madsen, K. H. 1988, Ehn 1988, Greenbaum & Kyng 1991, Bjerknæs & Bratteteig 1995, Gulliksen 2002). Dessa studier har ofta parallellt med ett användbarhetsperspektiv också adresserat frågan om demokrati inte enbart som demokrati på arbetsplatsen utan också demokrati i termer av deltagande i den tekniska samhällsutvecklingen (tydligt i Beck 2002). På senare tid har begreppet ”användvärda” stundtals ersatt begreppet användbara eftersom det tydligare markerar att även om en teknisk lösning kan vara användbar så är det inte säkert att den för den skull ”är värd att använda” (se Efring 1999).

Att delaktighet är en nödvändighet för långsiktig utveckling relateras också till de områden som fokuseras inom forskning och praktiskt arbete kring hållbarhet, såväl ekologisk, ekonomisk som social (UNCED 1987/the Brundtland definition; Reed, 1996; Rannikko, 1999; Roome & Ronald, 2000; Collier & Esteban, 2007, m.fl.). Inledningsvis så fokuserades ekologisk och ekonomisk hållbarhet och sociala aspekter kom in som hinder eller möjliggörare för att bistå utvecklingen inom dessa bägge perspektiv (se till exempel ’corporate social responsibility’ [CSR]). Allt eftersom att social hållbarhet fokuserades (initialt inom samhällsplanering och urbanforskning) så har även detta område breddats och analyserats djupare (se t.ex. McKenzie, 2004). En definition som The Western Australian Council of Social Services (WACOSS) använder sig av är:

”Social sustainability occurs when the formal and informal processes, systems, structures and relationships actively support the capacity of current and future generations to create healthy and liveable communities. Socially sustainable communities are equitable, diverse, connected and democratic and provide a good quality of life.” (citerad i McKenzie 2004:18)

Liknande definitioner har tagits fram av den nu nedlagda statliga rådet för hållbar utveckling, Hållbarhetsrådet (2006):

”en utveckling där man tillgodoser människors behov och välbefinnande och där samhället byggs på demokratiska värdegrunder”

Genomgående i dessa definitioner betonas vikten av att delaktighet ses ur ett mångfaldsperspektiv där representation ur olika grupper är nödvändig (såsom kön, ålder, geografisk belägenhet, etnisk bakgrund, kompetens, funktionshinder) för att skapa möjligheter att fånga upp behov och framtidsbilder. Delaktighet, långsiktighet och möjligheter till förnyelse (dynamik) är dock bärande begrepp i de flesta definitioner och markerar också att vi måste skapa system och metoder som understödjer dessa.

Dessa tre forsknings- och tillämpningsområden kan idag ses sammanfalla eftersom de rymmer en icke strikt ekonomiskt-rationell dimension av värde och tillväxt. De kan synas innehålla en potential för att istället ta tillvara möjligheterna till att gemensamt dela resultaten av ansträngningar, utmana maktförhållanden mellan expertsystem och användare, ifrågasätta det hållbara i låsta utvecklingsmiljöer som ställer högre och högre krav på nyinvesteringar (i såväl mjuk- som hårdvara) och öppna upp för ett reellt deltagande i skapandet av vår framtida IT-användning. Krishnamurthy talar om en ”empowered user who is eager to engage in a two-

way conversation” (krishnamurthy 2005:9) vilket är en något annorlunda bild mot traditionell systemutveckling.

Genom att djupare analysera förhållandet mellan dessa tre fält (i praktiken såväl som i teorin) syftar det förelagda projektet till att skapa konkreta bidrag såsom: kompetens, erfarenhet, modeller, produkter och ”good practice”. Den intressanta fråga som formulerar sig är således om den öppenhet, samproduktion och delaktighet som social hållbarhet kräver också kan ge framgångspotentialen i öppen innovation inom just e-förvaltningens utveckling. Där följdfrågan också blir hur framgång definieras med tillgång till nya beskrivningar av ”värden”.

Case: FoU-projektet PECOI

I slutet av 2008 startades projektet PECOI, Public E-services in Cooperation for Open Innovation, med Vinnova som huvudfinansiär. Det är också viktigt att betona att PECOI samverkar direkt med projektet Amit-KL (Affärsnytta med IT, Kommuner och Landsting) som under samma tidsperiod stöder e-tjänsteutveckling för kommuner och landsting inom regionen Jämtland-Västernorrland. PECOI genomförs på det sättet i nära samverkan med det beslutade projektet Amit-KL som under tre år kommer att satsa omkring tio miljoner på konkret e-tjänsteutveckling i de 15 kommuner och två landsting som finns i Jämtlands och Västernorrlands län. I denna utveckling prioriteras särskilt tjänster som på olika sätt stödjer relationerna mellan offentliga aktörer och näringsliv.

Det är också möjligt att beskriva PECOI som ett projekt som baseras på en mångårig regional samverkan mellan offentlig förvaltning, akademi och näringsliv. För genomförandet av PECOI används därför en väl etablerad samverkan mellan aktörer inom akademi, offentlig förvaltning och näringsliv i berörd region. Parterna bakom projektet har betydande erfarenhet av effektiv samproduktion vilket skapar goda förutsättningar för värdefulla och användbara projektresultat. Samverkande parter har återkommande arbetat med långsiktiga visioner om IT-relaterad verksamhet med särskilt fokus på behov i form av FoU-insatser. Senast har detta visionsarbete bedrivits som en del av FP6-projektet Before. (<http://www.before-project.org>). En gemensam rapport från våren 2008 implementeras nu successivt hos deltagande aktörer, t ex inom den regionala tillväxtplaneringen, akademiens forskningsstrategier och andra medverkande aktörers planeringsarbete. (Framtidsbilder för 2020 – och vägen dit.) Ett möjligt och önskvärt framtidsscenario beskrivs där under beteckningen ”Jag i världen”. Scenariots olika beståndsdelar handlar mycket om nödvändigheten av social hållbarhet i e-tjänsteutvecklingen. Varje e-tjänst som etableras och/eller förändras bidrar till e-samhällets fortsatta utveckling. Beroende av hur detta sker kan tjänsterna bidra till komplexitet, obegriplighet, främlingskap, ökade klyftor eller till delaktighet, produktivitet, gemenskap och innovation. I det ovannämnda arbetet har en utgångspunkt varit att olika former av visionsarbeten ger en god grund när det gäller efterfrågan på FoU-insatser som kan bidra till de senare och önskvärda effekterna.

Det förelagda projektet förväntas således leverera kunskap och metoder som visar hur e-förvaltningen kan utvecklas med en högre grad av social hållbarhet och inom en kontext av öppen innovation. Denna kunskap och dessa metoder skall utvecklas i nära samspel med en konkret e-tjänsteutveckling i kommuner och landsting i Jämtlands och Västernorrlands län vilket också innebär att dessa därmed utgör en primär målgrupp. Resultaten kommer även successivt att publiceras och spridas för att nå övrig offentlig förvaltning i Sverige samt företag inom näringslivet som är delaktiga i e-tjänsteutvecklingen.

Det vi gör i detta projekt är att vi i) applicerar begreppet öppen innovation specifikt på e-förvaltningens utveckling, ii) relaterar det till ett dokumenterat behov av social hållbarhet i e-

tjänsteutvecklingen, samt iii) testar aspekter av denna inriktning i en konkret och praktisk utveckling av e-tjänster i kommuner och landsting i Jämtlands och Västernorrlands län och iv) dokumenterar och analyserar erfarenheterna för att möjliggöra kunskapsspridning.

Eftersom projektets drivkraft är spridning, delning och hållbarhet så blir nyttiggörandet mer fokuserat på återanvändning och spridningslogik som underlag för värdemaximering och tillväxt ur ett bredare perspektiv. Värdemaximering sker genom bättre underlag, vägledning och good practice för socialt hållbar utveckling av e-förvaltningen i en miljö av öppen innovation. Tillväxt genom ett bredare tillväxtperspektiv som kan synas innehålla en potential för att istället utmana maktförhållanden mellan expertsystem och användare, ifrågasätta det hållbara i låsta utvecklingsmiljöer som ställer högre och högre krav på nyinvesteringar (i såväl mjuk- som hårdvara) och öppna upp för ett reellt deltagande i skapandet av vår framtida IT-användning.

En tredje väldigt grundläggande aspekt på nyttiggörande handlar om dagens problem med att flytta en tjänst från en aktör till en annan. Vi ser nu tydligt ett växande antal innovativa och lönsamma tjänster, inte minst från kommuner och landsting (årets upplaga av Guldlänken ger fler exempel än någonsin) och trots att skattbetalarna finansierat utvecklingen av en tjänst som är uppenbart lönsam finns inget självklart sätt distribuera tjänsten, t ex till andra kommuner och landsting. Lösningar på denna problematik ger mycket stora värden för e-förvaltningens utveckling.

Projektresultaten nyttiggörs direkt inom de e-tjänster som utvecklas i regionens kommuner och landsting. Tack vare PECOIs samproduktion med Amit-KL tillförs tjänsterna värden kopplade till social hållbarhet och öppen innovation. Utöver själva tjänsterna kommer också metoder och organisatoriska samproduktionsmodeller att spridas till andra intressenter för ett vidare nyttiggörande.

Syftet med projektet är således att det skall leverera kunskap och metoder som visar hur e-förvaltningen kan utvecklas med en högre grad av social hållbarhet och inom en kontext av öppen innovation. Denna kunskap och dessa metoder utvecklas i samspel med en konkret e-tjänsteutveckling i kommuner och landsting i Jämtlands och Västernorrlands län vilka också därmed utgör primär målgrupp. Resultaten kommer successivt att publiceras och spridas på andra sätt för att nå övrig offentlig förvaltning i Sverige samt företag inom näringslivet som är delaktiga i e-tjänsteutvecklingen.

I de initiala analyserna och diskussionerna med projektets olika intressenter har särskilt två frågor lyfts fram:

- Hur utvecklar, äger och förvaltar man öppna tjänster på ett innovativt, säkert och hållbart sätt över tid?
- Hur kan vi skapa en mer transparent diskussion mellan offentliga aktörer samt mellan det offentliga och det privata när det gäller en innovativ och kostnadseffektiv e-tjänsteutveckling?

Nedan redovisas på vilket sätt PECOI i startskedet adresserat dessa två frågor. Fler delar kommer att tillkomma inom projektet. I skrivande stund diskuterar vi bland annat en forskningsinsats som mer direkt ska arbeta med ett demokratiteoretiskt perspektiv på den aktuella e-tjänsteutvecklingen.

Dragon Open Source Foundation

Det finns som tidigare nämnts ett flertal olika problembilder identifierade i samband med tanken om öppenhet, samproduktion och delaktighet varav trovärdigheten, legitimiteten och

förvaltningen av de tjänster som skapas i öppen samverkan och på så sätt inte har en given ”ägare” är en av dessa problembilder.

Detta har till viss del sin bakgrund i utvecklingen inom området för öppen källkod. Detta område karakteriserades från sin start av en sorts ”underground-kultur” som innehåller en revolt mot de stora och multinationella företagens dominans inom den internationella programvaruutvecklingen. Drivkraften hos engagerade deltagare handlade också mycket om excellens i programmeringen. Inom stora internationella nätverk konkurrerar programmerare om att utveckla den mest excellenta koden som kanske kan komma med i nästa release av programvaran. På detta sätt har mycket framgångsrika och viktiga öppna produkter utvecklats, främst när det gäller tekniskt komplexa produkter som operativsystem, programvaror för web-servrar och liknande. I dag kan vi se en utveckling inom detta område som blir mer verksamhetsorienterad. Det handlar mer om hur vi kan utveckla e-tjänster som bärs av andra affärsmodeller än licensintäkter. I detta nya skede krävs dock delvis andra drivkrafter än strävan efter teknisk excellens.

Den andra inriktningen handlar specifikt om det offentliga e-förvaltningsområdet. Här finns i dag ett starkt tryck i riktning mot samproduktion, inte minst från nationellt övergripande regeringsperspektiv. I ett nationellt perspektiv kan enkelt konstateras att alla kommuner och alla landsting har behov av likartade e-tjänster. Även inom statlig förvaltning är stora delar av stödbehovet gemensamt, även om det naturligtvis också finns delar som är nationellt verksamhetsunika. Trots detta är samproduktionen mycket blygsam. Detta kan möjligen förklaras av svag nationell styrning. Viktiga förklaringsfaktorer handlar också om ekonomi, juridik och organisation. Hur ska kostnader och intäkter fördelas? Hur ska ägande och ansvar fördelas? Hur kan samproducerade tjänster integreras i olika organisationers olika miljöer och hur kan de anpassas till olika organisationskulturell kontext? På en mer generell nivå handlar det också om förtroende och kontroll. Den fråga som många offentliga organisationer ställer sig är: Vågar vi verkligen släppa den fullständiga egna kontrollen över vitala e-tjänster?

När det gäller samproduktion av e-tjänster finns olika vägar. En vanlig ”samproduktion” uppstår genom att något företag utvecklar en speciell e-tjänst för en offentlig enhet, t ex en kommun. Denna e-tjänst produktifieras sedan och säljs till fler kommuner. Vi sina avgifter till företagen kan kunderna, kommunerna, sägas dela på kostnader för tjänstens förvaltning och vidareutveckling. En annan form kan innebära att ett bestämt antal offentliga enheter går samman kring utveckling eller upphandling av en speciell tjänst. Denna form drivs i Sverige bland annat via föreningen Sambruk (www.sambruk.se). En tredje väg kan handla om *öppna tjänster* som baseras på öppen källkod och där affärsmodellen inte innehåller licenskostnader i traditionell mening.

Här finns således ett antal problem som bland annat handlar om hur användarna, kommuner och andra offentliga enheter, kan lita på tjänstens förvaltning över tid, hur tjänsten kan integreras med andra system och hur förvaltning och vidareutveckling kan finansieras. Det är främst denna tredje väg som vi vill fokusera inom PECOI.

I den berörda regionen har det sedan ett flertal år tillbaka funnits en löst sammanhängande gruppering som arbetat med en mängd olika utvecklingsprojekt med just den mer öppna logik som grund. När så PECOI startades så inleddes diskussioner med denna gruppering för att skapa en plattform för denna utveckling. Det har inneburit att vi, tillsammans med ett antal olika aktörer, bildat ideella föreningen Dragon Open Source Foundation (DOSF). Med hjälp av föreningen skapas på så sätt en juridisk grund för att pröva praktiska modeller för hur öppna tjänster kan utvecklas, ägas och förvaltas över tid. Föreningen är öppen för alla individer som ansluter sig till föreningens ändamål och värdegrund. Offentliga enheter och

andra juridiska personer kan också bli medlemmar i vad som kallas Dragons vänner. Föreningens värdegrund är formulerad på följande sätt:

Föreningens värdegrund är tydligt förankrad i en syn på att informationsteknikens roll i samhällsutvecklingen är vidare än enbart ekonomisk tillväxt och har möjligheter att positivt bidra till ökad hållbarhet, inkludering och demokrati. Detta tar sig i uttryck genom att utvecklingsprojekten i föreningen har friare former och tar sig an bredare frågor än vad som traditionellt anses rymmas inom informationsteknikutveckling. Det innebär även att det finns ett uttalat syfte att utvecklingsprojekten skall ha en praktisk relevans och ligga nära användarnas egna upplevelser av ett skapat mervärde. (Stadgar för Dragon Open Source Foundation)

Genom att hålla en stor öppenhet för olika typer av medlemmar i föreningens utvecklingsgrupper är en av tankarna bakom föreningen också att denna form kan bidra till öppen innovation, att vi kan stimulera kreativa processer för att hitta nya vägar att möta offentliga behov.

Från start ”äger” föreningen ett antal öppna tjänster som utvecklats inom tidigare nämnda nätverk men andra innehavare av öppna tjänster är också välkomna att använda föreningen som en gemensam plattform för utvecklingen av detta område.

Handelsplatsen.nu

Under en workshop med kommuner och landsting i Jämtland och Västernorrland som PECOI arrangerade i december 2008 diskuterades den offentliga e-tjänstutveckling mer särskilt fokus på e-tjänster som behandlar relationen offentlighet-näringsliv, inte minst området offentlig e-handel.

När det gäller specifikt e-handelsområdet visade denna workshop tydligt att alla kommuner och landsting är inne i en process där inkommande fakturor överförs från en ren pappershantering till scanning och vidare till en ren eFaktura-hantering (samma process pågår inom statlig förvaltning). Läget och vägvalen varierar något men i denna process finns behov av olika former av stöd. En hel del av processen styrs/påverkas av några få systemleverantörer inom detta område. Det finns ett klart behov av öppna diskussioner samt av mer opartisk kompetens och rådgivning. Många, främst de små kommunerna, har stort personberoende och därmed sårbarhet genom att det ofta bara är någon enstaka person med god kompetens inom eHandel. Här kan finnas utrymme för att organisera samverkan genom någon form av ömsesidiga ”expert-backuper”. Generellt finns en ganska svag kunskap om intressen, förväntningar och konsekvenser hos leverantörerna, näringslivet vilket borde framhävas.

eHandel beskrivs från ett inomorganisatoriskt perspektiv som tre delar: eUpphandling, eBeställning (inköp/avrop) och eFaktura. Alla förefaller börja med eFaktura som då ”naturligt” integreras inom organisationens ekonomiadministration. Hade man i stället börjat med eUpphandling skulle den kanske ”naturligt” integrerats mot förvaltningar/verksamhet. Var eBeställning ”naturligt” hör hemma är en mer öppen fråga, liksom helheten eHandel. Genom att utgå från ekonomiadministrationen och eFakturan är det möjligt att helheten också hamnar här och att man därmed kanske konserverar befintliga rutiner med ny teknik, får en sämre förankring i verksamheten och möjligen missar eHandelns potential för verksamhetsutveckling/förändring.

Mer övergripande frågor diskuterades också och resultaten från denna diskussion kan sammanfattas på följande sätt:

eHandel är en relation mellan olika parter och det finns ett mycket stort behov av att pröva olika vägar för hur denna relation kan utvecklas för gemensam nytta för de olika parterna. Här ingår nya former för offentlig/privat samverkan, nya former för resursdelning (PSI-direktivet), nya upphandlingsprocesser (t ex öppna diskussioner kring vägval för innovativ

verksamhetsutveckling, innan dessa diskussioner landar i konkreta upphandlingar) etc. Utvecklingen av eHandeln kan därmed också ses som en process för relationsutveckling och till denna borde man kunna koppla andra konkreta relationsutvecklingsaktiviteter som t ex företagslots-verksamhet, lärlings-/praktikantssamarbeten etc.

eHandelsområdet innehåller många möjligheter till konkret samproduktion mellan olika parter. Men samproduktion innehåller många svårigheter som t ex nivån på förtroende för andra parter, svårigheten att överge fullständig egen kontroll, svårigheten att medge egna brister/att man kan ha nytta av andras kompetenser/resurser etc. För att bearbeta svårigheterna och därmed kunna realisera potentialer i samproduktion krävs framför allt öppenhet – öppna diskussioner och samtal om hur olika möjligheter kan realiseras.

Just nu finns i många fall ett alltför smalt perspektiv på diskussionen om dessa frågor. Den utgår ofta från ett ekonomiadministrativt perspektiv. Naturligtvis är det viktigt med administrativ rationalisering, men det finns också behov av att se utvecklingen från andra perspektiv som t ex verksamhetsutveckling, förändringsprocesser, personalutveckling/konsekvenser och inte minst näringslivskonsekvenser.

Det finns behov av mer av omvärldsbevakning och analys, annars blir det alltför mycket av att var och en uppfinnar hjulet själva och kanske gör onödiga misstag. Mer omvärldskompetens kan också ge viktiga underlag för att skapa ett starkare ledningsstöd.

Det finns ett tydligt behov av konkretisering när det gäller drivkrafterna för eventuell samproduktion och för eventuellt genomförande av de olika förändringsprocesser som diskuteras i detta sammanhang. Konkretisering av drivkrafter är också en väg för att stärka ledningens engagemang.

Mot denna bakgrund driver PECOI under våren 2009 en diskussion om hur dessa behov kan mötas. Behoven matchar direkt projektets nyckelord: Öppenhet, samproduktion och delaktighet. Diskussionen drivs i samverkan med ovan nämnda projektet Amit-KL men också med det europeiska interreg-projektet DARRA (Digital Age for Rural and Remote Areas) och ett av flera tänkbara resultat från denna diskussion är att vi öppnar en gemensam arena kallad Handelsplatsen.nu.

Arenan får preliminärt två primära uppgifter: (i) underlätta kommunikation, erfarenhetsutbyte och samproduktion mellan offentliga aktörer inom e-handelsområdet, (ii) i ett vidare perspektiv försöka stimulera öppna diskussioner kring specifika offentliga utvecklingsområden där aktörer inom både offentlig och privat sektor kan medverka för att söka nya och innovativa vägar för att möta offentliga behov. Detta är samtal som pågår innan konkreta upphandlingar genomförs men det är diskussioner som kan ligga till grund för upphandlingar. Med hjälp av transparenta arenor ska man här kunna driva en öppen diskussion om olika utvecklingsmöjligheter utan att hamna i konflikt med gällande lagstiftning (främst LOU – Lagen om offentlig upphandling) som annars haft en tendens att begränsa mer förutsättningslösa diskussioner mellan privata och offentliga aktörer. Plattformen kan innehålla communities, wikis etc för diskussioner och faktasamling. Över tid kan här utvecklas diskussioner kring kommande verksamhetsutveckling och upphandlingar för att öka innovationshöjden i förändringsarbetet. Här kan möjligen också samlas konkreta tjänster kopplade till eHandel.

Analys och diskussion

Eftersom PECOI-projektet fortfarande är i sin linda har inga egentliga studier ännu genomförts (arbetet med att anställa forskarstuderande är dock i sitt slutskede) men det är ändå intressant att stanna upp en stund vid de aktiviteter som prioriterats initialt.

Att i samarbete med tidigare nätverk vara en av initiativtagarna till bildandet av en förening som har sin bas i en värdegrund som har en mycket bredare syn på tillväxt och mervärde än vad som traditionellt används inom ramen för informationstekniska utvecklingsprojekt kan synas en aning okonventionellt. Men det är också en stor delmängd i projektet dvs. att verka för innovation, och innovation kan per definition inte förutses eller begränsas till något som vi redan tidigare äger kunskap kring. Det ger också att man måste ge sig ut på stigar som inte tidigare bevandrats. Att delta i bildandet av Dragon Open Source Foundation är just en sådan process dvs. att relativt förutsättningslöst ingå i ett sammanhang där man har en vision (grundad på kärnbegreppen) men inte till fullo känner till vägen för att nå målen (d.v.s. ett stort utrymme för dynamik).

Ovanstående relateras också till vad som betonas i tidigare forskning (bl.a. Bonaccorsi & Rossi, 2003), att centralt i den här typen av processer är en gemensam värdegrund. På ett mycket tydligare sätt än i traditionella typer av innovationsprocesser så betonas vikten av så kallade ”mjuka incitament” såsom att man deltar i ett sammanhang som man uppfattar skapar ett bättre samhälle. Det direkta värdet för organisationen eller individen överskuggas av ett mer samhälleligt värde såsom demokratiska och inkluderande processer. Vilket stundtals kan innebära att man utför så kallat ideellt arbete där gränserna mellan arbetsliv och fritid flyter ihop eftersom man inte helt lätt kan argumentera och tydliggöra värdet för den eventuella arbetsorganisation man tillhör. Vi skall återkomma till den diskussion senare.

Vidare innebär Dragon Open Source Foundation att PECOI får tillgång till erfarenheter av de typer av processer som projektet syftar till att utveckla i och med att det tidigare nätverket sedan ett flertal år tillbaka genomfört ett antal olika utvecklingsprojekt (t.ex. Guldlänken-nominerade- och EUs Best Practice belönade e-tjänsten Föräldramötet). Vilket också är en av grundtankarna inom öppen innovation dvs. att inte utgå ifrån att allt utvecklingsarbete skall ske strikt inom ramen för projektet utan att det just delas och samproduceras. Det vill säga vad Chesbrough (2003) definierar som öppna innovationsflöden. Att på så sätt leva som man lär innebär en unik möjlighet att tillskansa sig erfarenheter såväl av utvecklingsprojekt inom öppen källkod i nära samverkan mellan privat och offentlig sektor som erfarenheter av att bli en delmängd i ett större sammanhang. Bägge sidorna är prioriterade inom PECOI och en uttalad ambition är just att ”lära genom att göra”.

Att ”lära genom att göra” är också utgångspunkten i Handelsplatsen.nu eftersom en stor drivkraft för de delaktiga kommunerna och landstingen är att få se konkret nytta och få uppleva att kärnbegreppen inte enbart är begrepp som tas fram vid formulerandet av visionsdokument utan också kan erfaras i praktiken. Syftet med Handelsplatsen.nu är således att arbeta tillsammans i ett utvecklingsprojekt över traditionella gränser. Det kan ta sig i uttryck genom erfarenhetsutbyte och insikt om gemensamma problembilder som bäst tjänas av gemensamma lösningar. Det kan också innebära en arena och ett utrymme att få göra djupare analyser av var problemen egentligen ligger vilket det inte alltid ges tillfälle till i den rullande verksamheten.

Handelsplatsen.nu kan också ses som ett uttryck för en önskan om en mer långsiktig dialog kring vad som upphandlas och används vilket starkt relateras till tankar som hållbarhet såväl i ekonomiska som sociala termer. Det vill säga, inte enbart ekonomisk tillväxt i termer av skapande av mer resurser utan också såsom bättre nyttjande av de resurser som redan finns tillgängliga. Det kräver visserligen andra och utforskade tankesätt och kan även innebära att gamla lösningar och spänningar måste tas upp till ytan men förhoppningen är att det här

initiativet skall kunna möta upp sådana behov och dessutom dokumenteras på ett sådant sätt att de lärdomar som dras skall kunna delas med andra.

Att erkänna den här typen av komplexitet (motstridiga motiv, dolda spänningar, inläsningsmekanismer i ett alltför rationaliserat arbetssätt osv.) ses här som en delmängd av begreppet social hållbarhet. Social hållbarhet i termer av att såväl de formella som de informella processerna, systemen, strukturerna och relationerna betraktas i diversifierade termer (McKenzie, 2004). Där diversifierad på så sätt förknippas med delaktighet och synlighet av mångfaldiga perspektiv som sträcker sig utanför starkt avgränsade processer. Komplexitet, mångfald och inkluderande perspektiv blir på så sätt bärande ideal.

Dessa bägge initiativ bär på så sätt spår av de tre bärande begreppen, öppenhet, samverkan och social hållbarhet. Öppenheten (i innovationsflödet och i affärsmodellerna) som har sin grund i ideologiskt grundat engagemang (Bonaccorsi & Rossi, 2006; Bergqvist & Ljungberg, 2001) som över tid erövrat en annan status i och med globala förändringar i förutsättningar för affärsdrivande verksamheter. Delaktigheter och tydliggörandet av inkluderande processer som erkänner och tar hänsyn till mångfald (se såväl inom systemutvecklingsmetoder Ehn m.fl. och inom social hållbarhet McKenzie, 2004) och på så sätt måste förhålla sig till konflikt på ett annat sätt än begränsade och konsensusdrivna processer som på ett enklare sätt kan utgå från en generaliserande och systematiserad världsbild. Öppenhet och delaktighet går på sätt också att se som viktiga hörnstenar i den övergripande tanken om social hållbarhet där social hållbarhet i sin tur bär på en ideologiskt grundad motivation och värdegrund som går utöver den enskilda individens eller organisationens direkta nytta. Vilket också är något som betonas i de bägge initiativet.

Med en sådan beskrivning är det dock angeläget att nämna att den här typen av processer tidigare ofta förknippats med otydliga och svårgreppbara nyttor som ställts i relation till tydliga och enkla bilder om traditionell strikt ekonomisk rationalitet. Här samspelar i dag den globala utvecklingen med den lokala och förutsättningar ges för att den tidigare kopplingen på sätt och vis kan anses gammalmodig och förenklad. Vi ser idag konsekvenserna av överdrivna förenklingar och incitamenten och motivationen ökar för att hänsyn skall tas till bredare ansatser där samverkan och öppenhet samspelar för att skapa just ett gemensamt mervärde och erbjuda nya logiker att skapa tillväxt. Till viss del liknande diskussioner har förts tidigare, främst under 90-talet, gällande relationen mellan social kapital och ekonomisk tillväxt där man hävdade att tillit, samarbete och jämlikhet är nödvändiga inslag för hållbar ekonomisk tillväxt (se framförallt Putnam, 1993; Knack & Keefer, 1997).

Sammanfattning

De ovanstående initiativen, Dragon Open Source Foundation och Handelsplatsen.nu, innebär således konkreta praktiska aktiviteter där erfarenheter kan dras, där dessa erfarenheter kan dokumenteras, därefter även analyseras och slutligen spridas och delas. Det finns som vi ser det tre grundläggande förutsättningar för det a) att utvecklingen sker i nära samverkan med pågående forskning (vilket skapar större utrymme för reflektion och kvalificerad analys) och b) att arbetet vilar på en gemensam värdegrund som tydligt och tidigt förmedlas i projektet dvs. tankarna om öppenhet, samverkan och delaktighet (vilket ger en värdegrund som fungerar som såväl grogrund, arbetsyta och stabilitet för de gemensamma projekten) och c) att motstridiga och mångfaldiga perspektiv inte ses som enbart en belastning utan en tillgång.

Dessa tre initialt identifierade förutsättningarna är ännu att betrakta som hypoteser och kommer under arbetets gång naturligtvis att omprövas och inte mist undersökas.

Till dessa finns naturligtvis ett antal uppföljningsindikatorer kopplade till projektet:

- i) det uppskattade mervärdet hos deltagande aktörer eftersom projektet är ett samproduktionsprojekt utifrån ett antal olika parametrar
- ii) användbara produkter (i termer av tillämpningar och modeller) dvs. good practices
- iii) kunskapsspridning i termer av antalet akademiska publikationer och deltagande i olika former av konferenser och seminarier (såväl praktikerkonferenser som akademiska konferenser)

Samspelet mellan dessa hypoteser och uppföljningsindikatorer utgör ett synnerligen intressant forsknings- och utvecklingsfält som PECOI syftar till att närma sig.

Referenser

- Beck, E., E. (2002) P for Political, Participation is not Enough, in *Scandinavian Journal of Information Systems*, Vol. 14, p. 77-92
- Bergquist, M. & Ljungberg, J. (2001) The power of gifts: organizing social relationships in open source communities, in *Information Systems Journal* (2001) 11, 305-320
- Berkes, F & Folke, C. (1998) Linking social and ecological systems: Management practices and social mechanism for building resilience, Cambridge University Press, Cambridge
- Bjerknes, G. and Bratteteig, T (1995) "User Participation and Democracy: A Discussion of Scandinavian Research on Systems Development", *Scandinavian Journal of Information Systems*, 7 (1), pp.73-98
- Bjerknes, G., Ehn, P., and Kyng, M. (1987) *Computers and Democracy – a Scandinavian Challenge*, Avebury, Aldershot
- Bonaccorsi, A. & Rossi, C. (2003) Why Open Source software can succeed, in *Research Policy* 32 (2003), 1243-1258
- Bonaccorsi, A. & Rossi, C. (2004) *Altruistic individuals, selfish firms? The structure of motivation in Open Source software*, published in COSPA, Knowledge Base Comparison, Selection & Suitability of OSS and FP6 project
- Bonaccorsi, A. & Rossi, C. (2006) Comparing Motivations of Individual Programmers and Firms to Take Part in the Open Source Movement: From Community to Business, *Knowledge, Technology & Policy*, Winter 2006, Vol. 18, No. 4, p. 40-64
- Brown, A. & Booch, G. (2002) Reusing Open-Source Software and Practices: The Impact of Open-Source on Commercial Vendors, in Lecture Notes in Computer Science (LNCS), *Software Reuse: Methods, Techniques, and Tools*, Springer, Berlin
- Bødker, S., Knudsen, J. L., Kyng, M., Ehn, P., & Madsen, K. H. (1988) Computer Support for Cooperative Design, Proceedings of the 1988 ACM Conference on Computer-supported cooperative work
- Chesbrough, Henry (2003) *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Harvard Business School Press, Boston.
- Collier, J., & Esteban, R. (2007) Corporate social responsibility and employee commitment, in *Business Ethics*, Vol. 16, No. 1, p. 19-33
- Hecker, F. (1999) *Setting Up Shop: The Business of Open-Source Software*, January/February 1999, IEEE Software http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment_research/focus/open_source/index_en.htm
- Everitt, P. (1999) "How We Reached the Open Source Business Decision", Zope, <http://www.xop3e.com/Memebers/paul/BusinessDecision>
- eParticipation in legislative and decision-making processes*, Work Programme 2007
- Feller, J. & Fitzgerald, B. (2001) *A framework analysis of the open source software development paradigm*, Proceedings of the twenty first international conference on Information Systems, Brisbane, Queensland, Australia
- Fitzgerald, B. (2006) The Transformation of Open Source Software, in *MIS Quarterly*, Vol. 30, No. 3, 2006
- Goldkuhl, G., Rosén T., & Öhrwall Rönnbäck, A. (2007) *Hur sambruka kommunala e-tjänster? – Arbetsformer och affärsmodeller för semi-öppen programvara*. Konferensen "Öppen programvara inom offentlig sektor", Stockholm

- Greenbaum, J. and Kyng, M. eds. (1991) *Design at Work. Cooperative Design of Computer Systems*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
- Gulliksen, J., Göransson, B., Boivie, I., Blomkvist, S., Persson, J. and Cajander, Å. (2003) Key principles for user-centred system design, *Behaviour & Information Technology*, 22(6), pp. 397-409
- Handlingsplan för eFörvaltning, Nya grunder för IT-baserad verksamhetsutveckling i offentlig förvaltning. Regeringskansliet Hållbarhets rådet: Gör din kommun hållbar, 2006-12-05,
http://hallbarhetsradet.se/upload/publikationer/gor_din_kommun_hallbar.pdf
- 2010 eGovernment Action Plan: Accelerating eGovernment in Europe for the Benefit of All, SEC (2006) 511
- Knack, S., & Keefer, P. (1997) Does social capital have an economic payoff? A country investigation in *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 112, No. 4., MIT Press
- Krishnamurthy, S. (2005) An analysis of Open Source Business Models, in Feller, J., Fitzgerlad, B., Hissam, S. & Lakhani, K. (2005) (Eds) *Perspectives on Free and Open Source Software*, MIT Press, Cambridge
- Lerner, J. & Tirole, J. (2002) Some simple economics of open source, in *The Journal of Industrial Economics*, Vol. L, No. 2, p. 197-234
- Putnam, R., D., Leonardi, R., Nanetti, R., Y. (1993) *Making democracy work*, Princeton University Press, Princeton, NJ
- Rannikko, P. (1999) Combining Social and Ecological Sustainability in the Nordin Forest Periphery, in European Society for Rural Sociology, *Sociologica Ruralis*, Vol. 39, No. 3
- Raymond, E. (2001) *The cathedral & the Bazaar, Musings on Linux and Open Source by an Accidental Revolutionary*, O'Reilly & Associates, Sebastopol, CA
- Reed, D. (1996) *Structural adjustment, the environment, and sustainable development*, The Courier, No. 159, 1996, Dossier Investing in People Country Reports
- Roome, N., & Ronald, B. (2000) *The Challenge of Sustainable Development: Lessons From the Ontario Hydro, Corporate Environmental Strategy*, Vol. 7, No. 1, p. 8-19
- Schmidt, K., M. & Schnitzer, M. (2003) Public subsidies for open source?, Some economic policy issues of the software market, in *Harvard Journal of Law & Technology*, Vol. 16, No. 2
- Schmitz, P-E. (2001) *Study in the use of Open Source Software in the Public Sector, Part 3, The Open source Market Structure*, An IDA Study, Interchange of Data between Administrations, European Commission, DG Enterprise
- UNCED report: World Commission on Environment and Development: *Our common future*, Oxford University Press, Oxford
-